

פניני הדרך היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרך היומי

עירובין לה-מא | שבת וראש השנה | גליון מס' 37

דף לה.

סהדי, הלכך אזלין לחומרא עכ"ל. הרי מבואר דבתרתי חזקה מרעינן סהדי ואזלין לקולא, ע"כ דבריו בס' ש"ש.

ועפי"ז רוצה האבני מילואים לפרש מה דאי שם בסעיף ז' מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה חוששין לו ומורידין אותו, בא ע"א אח"כ והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו, באו ב' עדים אח"כ והעידו שהוא חלל מורידין אותו מכהונה, בא ע"א והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה, שזה האחרון מצטרף לעד ראשון, והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול, ידיחו אלו ואלו ונדחה הקול שהשנים כמאה וישאר כהן בחזקת אביו, ובתוס' הקשו דהרי תרי ותרי עכ"פ ספיקא דרבנן הוא, ותי' דמיירי לתרומה דרבנן, והב"ש כתב דהרמב"ם שכתב דהוא בחזקת אביו כוונתו ג"כ לתרומה דרבנן.

והאב"מ רוצה לפרש בדעת הרמב"ם דאף בתרומה דאורייתא מותר כיון דיש כאן ב' חזקות, עפי"מ דאי בפ"ב דכתובות דף כ"ו: דרש"י פירש דמוקי לה בחזקת קמייתא דאסיקנא עפ"י העד, ובתוס' מפרשים משום חזקת אביו, וא"כ איכא תרתי חזקה חזקת אבהתיה וחזקה קמייתא דאסיקנא עפ"י העד, ובתרתי חזקה אזלין לקולא אפי' בדאורייתא, ומשום הכי סתם הרמב"ם דמשמע אפילו לתרומה דאורייתא עכ"ד האבני מילואים עיין שם.

דף לו.

בעא מינה רבא מר"נ ככר זו היום חול ולמחר קודש ואמר עירבו לי בזה מהו א"ל עירובו עירוב וכו'- והקשה בצפנת פענח (פ"ו מהלכות עירובין הי"ב) דלעיל ל"ה א' תנן נתגלגל חוץ לתחום נפל עליו הגל או נשרף מבעוד יום אין עירובו עירוב משחשיכה עירובו עירוב. ופירש"י משחשיכה כבר קנה עירוב

ורבי אליעזר סבר לה כרבי נחמיה דאמר אפילו טלית אפילו תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמישן- האבני נזר (או"ח סי' ריד) הקשה, דהא גם לרבי נחמיה יש לו אפשרות לפותחו בסכין, ע"י שישתמש בסכין בתחילה לצורך תשמישו, ושוב יפתח את המגדל, וכדקי"ל בכלי שמלכתו לאיסור, דאם נטלו לצורך מקומו, יכול אח"כ להוליכו למקום שירצה.

וע"ש שהוכיח מכאן דהא דאסור להשתמש לרבי נחמיה שלא לצורך תשמישו, אינו משום איסור טלטול, אלא דלדעת רבי נחמיה כל כלי יש לו תורת מוקצה ביחס לשאר תשמישין, והוי כאכילת מוקצה דיש לו איסור בפני עצמו, וע"כ יש עליו גם איסור השתמשות, שלא הותר ע"י שהגביה את הכלי בהיתר.

דף לה:

הכא בשני כתי עדים עסקינן א' אומרת מבע"י וכו'- בס' אבני מילואים (סי' ג' ס"ק ח') מביא מש"כ בספרו שב שמעתתא (ש"ו פי"ח) דאע"ג דהכלל הוא דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ולא אוקמינן אחזקה, אבל כשיש תרתי חזקה מהני, מהא דאמרו בעירובין ל"ה: רבה ור"י דאמרי תרווייהו הכא בב' כתי עדים עסקינן אחת אומרת מבע"י נטמאה, וא' אומרת משחשיכה, רבא אמר התם תרי חזקה. לקולא והכא חדא חזקה ופירש"י ז"ל רבא אמר גבי נגע א' בלילה אפי' יש ב' כתי עדים חלוקים אחת אומרת קודם שנגע בו מת, ואחת אומרת עכשיו מת נמי ר' מאיר מטהר, ואפי' הכי לא תיקשי, התם תרי חזקה לקולא נינהו לטהר, ומש"ה אזלי' לקולא לטהר, דאוקי תרי להדי תרי והעמד מת על חזקתו הראשונה כל הלילה וחי הי', עוד העמד נוגע על חזקתו הראשונה וטהור, הכא במתני' חדא חזקה היא דאיכא למימר, העמד תרומה על חזקתו, ומשום חזקה לא מרעי

כתב החתם סופר (שבת דף קמז): 'מה שנראה לי שנולד לך זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד עי"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידכר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

למערב, אז כאשר יתנה בעירובו אם יבא חכם למזרח יהא עירובו למזרח זוהי ענין ברירה. משא"כ היכא שכבר בא החכם לעיר, וכבר נמצא המציאות במזרח או במערב אלא שהוא לא יודע מזה, אז כאשר הוא מתנה בעירובו אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח זהו ענין של איגלאי מילתא למפרע, עיין שם.

דף לח.

כיצד יעשה מוליכו בראשון ומחשיך עליו ונוטלו ובא לו- הגאון מטשעבין ז"ל (בספרו שו"ת דובב מישרים סי' קל"ח) מביא את דברי מהרי"ל הלכות ערובי חצירות. דשאלו את מהר"י סגל מתי יש לאכול פת העירוב, והשיב דהוא לוקחו לשבת ללחם משנה, אבל מי שרוצה יכול גם לאכול בליל שבת, כיון דקנה העירוב ביה"ש יכול אח"כ לאכול אפי' בליל שבת. ושאל אותו שארו (הר"י משה יפה ז"ל) דלקמן בדף ע"ח ע"ב דמשמע דבעינן שיהי' ראוי לכל היום שיהי' העירוב.

והשיב לו המהרי"ל דצריך שיהי' העירוב ראוי לאכילה כל היום, אבל ודאי אי נטלו ואכלו לאחר ביה"ש עדיין העירוב הוה עירוב דהרי ביה"ש קנה שביתה. וראי' ממשנתנו דאחר שהחשיך בראשון נוטלו ובא לו ואין מניח שם העירוב כל היום הראשון. (ואין לחלק ולומר דבערובי תחומין יכול לנטלו אחר ביה"ש דעיקר הוא קנין השביתה ביה"ש, ורק לענין עירובי חצירות כתי' לקמן דבעינן שיהי' ב' החצירות ופתח ביניהם, ע"כ צריך שיהי' ראוי לאכילה כל היום, דכל הספרים פסקו דעירובי תחומין ועירובי חצירות דיניהם שוים).

וכן פסק הגאון הנ"ל לדינא דבעינן שיהי' ראוי לאכילה כל היום, אבל אי נטלו אחר ביה"ש ואכלו שפיר הוה עירוב.

ומזה יליף הגאון הנ"ל דבשבת שחל בו ער"פ א"א לערב בפת של חמץ, מאחר שאינו ראוי לאכילה כל היום.

דף לח:

אמר רבה התם משום הכנה וכו' א"ל אביי אלא מעתה וכו' בשני מחשיב עליו ואוכלו ובא לו הא קא מכין מיו"ט לשבת א"ל רבה מי סברת סוף היום קונה עירוב תחילת היום קונה עירוב ושבת מכינה לעצמה - דן הגאון אב"ד קוז'יגלוב זצ"ל בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' מ"ד) באחד שדר ליד קו התאריך, שיש סמוך לו הבדל של יום, והוא דר במקום שכעת הוה ע"ש עם חשיכה, ומעבר לקו הוה כבר ש"ק סמוך לחשיכה של מוצש"ק, אי מותר לו לעבור לצד השני

בין השמשות דשבת הואיל והותרה הותרה. והקשה בצפנת פענח דלפי מש"כ התוס' לקמן ס"ה ב' ד"ה דאתא (בהגה"ה) דלא אמרינן הותרה אלא במקום שיכול להתקיים כל השבת, אבל כשאינו עומד להתקיים לא אמרינן הואיל והותרה הותרה ואסור, א"כ כאן דבעת הנחת העירוב אמר היום חול ולמחר קודש, הרי אינו עומד להתקיים, דהרי למחר יהא קודש, וא"כ איך אמרינן הותרה.

ובספר פירות תאנה כתב ליישב עפ"י מש"כ הרעק"א (בשו"ת קמא סימן י"ד) לבאר הא דאמרינן לקמן בגמ': דע"ח ב' בעא מיניה אביי מר' יוסף עשאו לאילן סולם מהו תיבעי לרבי וכו' א"ל אילן מותר, והיינו משום דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו ביה"ש. והקשה רעק"א דהרי עומד ליאסר, דאחר ביה"ש יהא אסור לעלות על סולם זה משום משתמש באילן, וא"כ לדברי התוס' ל"ש הואיל והותרה הותרה. ותי' דהתם דהוא פתח גמור וגם משתחשך ראוי להיות פתח, אלא דאריא הוא דרביע עלה, שנאסר מחמת דבר אחר, משא"כ במקרה דהתוס' בדס"ה דלא אמרינן הותרה היכי שעומד ליאסר, הוא מפני דהאיסור טלטול בעצמו שבאנו לתקן מעוכב מחמת אותו איסור בעצמו שעומד ליאסר, ובזה לא סגי מה שראוי ביה"ש, ודוקא היכי שאיסור דבר אחר גורם ומצד עצמו ראוי לישאר בהיתרו בזה סגי בביה"ש, וה"נ בגמ': דידן כשאמר היום חול ולמחר קודש, הוי איסור מחמת ד"א כאריא דרביע עליה, ומש"ה סגי בזה שראוי בין השמשות.

דף לו:

אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח וכו' מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ולמערב נמי אין ברירה א"ר יוחנן וכבר בא חכם - בשו"ת שאילות שמואל בחלק הנקרא כלילת שמואל (כללי ה"ב אות כז) [הובאו דבריו בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' ד אות ב)] כתב לבאר באופן נפלא את ההגדרה מתי נחשב ברירה ומתי איגלאי מילתא למפרע.

וביאר דכאשר הדבר הוא כבר במציאות ואנו מסתפקים על איזה צד משני אפשריות הוא ואח"כ נודע על איזה צד הוא, זה נחשב איגלאי מילתא למפרע, שהדבר מתחילה הי' כך, אבל כשהדבר עדיין אינו במציאות, אלא יש שני אפשריות שיכולות להיות, ואח"כ נהיה באחת האפשרויות זוהי ענין ברירה.

וזה מה דאי' כאן בגמ': דכאשר החכם עדיין לא בא לעיר במציאות אלא עתיד לבא או למזרח או

מערבין (דף ל"ט), וכל שכן לכנוס בשבת דאסור, דאפילו להמתין על התחום אסור משום הוכחה, דדמי למכין משבת לחול וכ"ש לצאת ממש" עכ"ל.

הרי לנו יסוד איסור חדש באחד מגדולי הראשנים לדבר הפלגה בספינה בשבת, והיינו משום דהוי בזה כמכין משבת לחול וכו'. אלא ראה זה דבר נפלא שבלי ראיית האור הגדול הזה של הראב"ה, עמד מדעת עצמו על חשש איסור זה הגאון חתם - סופר (ח"ו סי' צ"ז) ומוסיף לומר: שהוא בכלל ממצא חפצין ודבר דבר שאסור מדברי קבלה וכו', אבל החת"ס כותב גם ליישב מנהג ההפלגה בשבת, והוא דשאני ישיבת הספינה, דיושב ושובת (פי' כשהוא קונה שביטה בספינה מער"ש) כמו בחדר מיטתו בביתו, ואינו עושה שום דבר בגופו ומיא הוא דממטי ליה דהוא נת. משא"כ בהליכתו בתוך התחום להתקרב אל סוף התחום, עובר על אם תשיב משבת וגליך ואינו שובת וכו' עכ"ל.

רבי דוסא בן הרכינס אומר: העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אומר: החליצנו ה' אלהינו את יום ראש החדש הזה וכו' - ביאור המשפט רצה 'והחליצנו' שאומרים בשבת בתוך ברכהמ"ז - הנה במשנה בעירובין (פ"ג מ"ח) איתא: רבי דוסא בן הרכינס אומר העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אומר: 'החליצנו ה' אלהינו את יום ראש חדש הזה וכו'. ופירש הברטנורא שם: שהחליצנו היינו זרזנו והחליצנו כח, כמו נחלץ חושים (במדבר לב). פירוש אחר הצילנו ומלטנו, כמו חלצני ה' מאדם רע (תהלים קמ).

וברד"ק (ישעיהו פרק ח, יא) עה"פ שם: "ועצמותיך יחליץ" ביאר שהחליצנו היינו ידשן על דרך ושמועה טובה תדשן עצם, וזכר העצמות לפי שהם מוסדות הגוף, [ובגמ' ביבמות (קב):] אמרו ש'עצמותיך יחליץ' היא המעולה בברכות שנאמרו בפס' שם. וביאר המהר"ל בחי' אגדות שם שהטעם ברכה זו היא המעולה שבכולם, מפני שכאשר האדם זריז וחזק אזי הוא בריה שלימה ואז הוא מוכן לקבל הכל, אך אם האדם חלש בעצמו אין מוכן הוא לקבל הכל, כי צריך שיהיה האדם בעצמו בריה ואח"כ מקבל הוא את שאר הדברים אשר נמשכים לעצמו, ולפיכך דבר זה מעולה שבברכות והוא יסוד הכל. וכענין זה אמרו רבותינו ז"ל 'העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אומר החליצנו ה' אלהינו', כלומר השביענו ודשנו במצותיך, או פירוש הניחנו כי כן פירשוהו לשון מנוחה וכו'.

וטעם שאומרים ומזכירים תוספת ברכה זו דווקא בשבת, ביאר התפא"י בעירובין שם (בועז אות ד)

ששם כבר לא יהי שבת ובאופן כזה נמצא שלא יצטרך לשמור כלל.

וכתב שזה ודאי אינו נכון לעשות, דאף דיש מחלוקת האחרונים לגבי שאר מצות אי מותר להאדם להפקיע עצמו מן המצוה לפני הזמן, כגון ליסע לפני ר"ה למקום ששם אין שופר, דדעת הצ"ח ריש פ"ק דפסחים (ועיי' מנ"ח מצוה ה') שמותר, דהרי התורה לא כתבה שום חיוב שאדם צריך לדאוג לפני ר"ה שיהי לו שופר, רק התורה צוותה בר"ה לתקוע בשופר וכיון דכעת אין לו שופר הר"ז אונס ופטור. ודעת האבני - נזר (או"ח סי' שכ"א) דאסור, משום דמושבע ועומד מהר סיני לקיים את כל המצוות כשיגיע זמן, וא"כ מכח השבועה א"י להפקיע את עצמו. מ"מ חידש הארץ - צבי דלענין שבת י"ל דלכו"ע אסור לו לאדם לעשות שום פעולה מלהפקיע א"ע חיוב שמירת שבת, משום דלגבי שבת כתיב ביה זכור את יום השבת וכתוב גם שמור את יום השבת, ודרשינן במכילתא מובא ברמב"ן פ' יתרו זכור עד שלא תבא שמור משתבא, ש"מ דיש חיוב על האדם אף שעדיין לא בא השבת לזכור וממילא א"י להפקיע א"ע מידי חיוב שבת.

ועוד דן שם בא' שדר במקום שכעת שם ש"ק, ורוצה לעבור לצד השני ששם עדיין יום חול ער"ש האם יכול לעשות מלאכה. וכתב דכיון דעיקר ש"ק חל בתחילתו, א"כ אצלו כל המעל"ע הוה ש"ק, ואפי' כשיעבור לצד השני עליו לשמור את קדושת השבת, וכדחזינן בסוגיין דתחילת היום קונה עירוב ושם מקום שבייתו וא"י לשנות אח"כ באמצע השבת את מקום שבייתו. ה"ה בנידו"ד "עיקר תלוי במקום הווית האדם בתחילת כניסת ש"ק, ובאותו רגע חל עליו חיוב שמירת ש"ק על כל הש"ק, ואפי' הולך אח"כ למקום שאין שבת, לא פקע מיניה חיובא, דקדושת הגוף לא פקעה בכדי".

דף לט.

לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיכנס למרחץ מיד וכו' התם מוכחא מילתא וכו' - ופירש"י דהטעם הוי משום דמכין משבת לחול דכן היא משמעות הסוגיא.

בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ט סי' כ') דן באריכות בדן כניסה לספינה שעוגנת בנמל בש"ק. ולבסוף מסיים וז"ל: "ואוסיף לכל זה יסוד חשש איסור חדש ליכנס באניה בשבת שראיתי בס' ראב"ה (סי' שפ"ח) שכותב "ואני לא יכולתי להכריע היתר גמור לכנוס בספינה בשבת וכו', דהא תניא וכו' לא ילך אדם בסוף שדהו וכו', וברייטא דא עיקר כדמוכח בפ' בכל

דף מא:

בעו מיני' מרבה הוצרך לנקביו מהו וכו' - בספר אור זרוע (הלכות ערב שבת סי' ו') דן במקרה שיצא חוץ לתחום והשמש מצערתו או גשמים וכדומ' האם גם אז מותר לצאת מד' אמותיו מפני החמה והגשמים או רק כשהוצרך לנקביו, והביא רא"י מסוכה שאם מצטער פטור מן הסוכה ק"ו לענין זה וצ"ב מהו ענין סוכה לכאן, הרי בסוכה הוא משום כעין תדורו וכשמצטער לא נחשב ביתו, אך מנין ששייך בזה ענין כבוד הבריות וצ"ע.

עוד נציין דנסתפק הביאור הלכה (סימן תו ד"ה שאם) מה הדין כאשר בשאר הרוחות יכול למצוא מקום צנוע בקירוב מקום, ולצד תחומו צריך להתרחק יותר, אם מותר לו לברור את המקום לצד תחומו כדי שיהיה מותר לו להכנס לתחומו? וכתב שמלשון הרא"ש (סימן א) משמע קצת שמותר. וצ"ע.

עוד בדין נצרך לנקביו נציין דהנה הרמב"ן בעירובין (דף מג ע"א) דן למ"ד שאיסור תורה עובר רק במהלך ג' פרסאות, האם עובר לאחר מכן על כל פסיעה ופסיעה, או רק כשילך עוד פעם חוץ לתחום, או אלפיים אמה, או י"ב מיל.

ובדברי יחזקאל (סימו ז אות ד) כתב שרש"י והריטב"א חולקים על הרמב"ן, וסוברים שהאיסור הוא על כל פסיעה ופסיעה. וראיה לכך שהגמרא בעירובין דף מא ע"ב דנה במי שיצא חוץ לתחום, וצריך לנקביו, אם מותר לו לצאת חוץ לד' אמותיו, ואמרינן בגמרא גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה, ופירש רש"י שהיינו לאו של לא תסור, כי תחומין דרבנן, ולשיטת הרמב"ן למה היה צריך להוסיף רש"י שתחומין דרבנן, הרי בלאו הכי אין עליו איסור תורה, כי אינו הולך עוד פעם כשיעור התחום, אלא על כרחך שרש"י סובר שאם תחומים דאורייתא, ויצא חוץ לתחום, חייב על כל פסיעה ופסיעה.

דכיון שנותן הקב"ה לישראל את יום השבת בשביל עבודת ה' ולעסוק בתורתו, כמ"ש שבת הוא לה'. אלה מועדי ה', והתורה היא נשק שלנו במלחמת ה', כמ"ש וחרב פיפיות בידם, כי ע"י עסק בתורה יוכבש היצר, כמ"ש חז"ל אם אבן הוא נמוח (סוכה נב:) וגם בחרב הזה נלחם ונרוויח גם כל הצלחת הארציי, לכן נתפלל שהקב"ה יריק חניכיו ביום זה ויחזיקנו לעבודתו ית'. ולאידך פירושא שהחליצנו היינו הצלה ביאורה הוא שנתפלל להקב"ה שיצילנו ביום זה בפרטות שלא נצטרך לחלל שבת ויו"ט. או נ"ל ע"פ מ"ש חז"ל (ב"מ ע"ז א') דבני מחוזא דעבדי עבידתא, כיון דלא עבדי חלשי, לכן נתפלל שיצילנו ה' מחולשא ויחזקנו ביום המנוחה. וזהו לפע"ד מ"ש חז"ל (יבמות קב:) ועצמותיך יחליץ, 'זו מעולה שבברכות'. ר"ל מדנכלל בה השפעת טובה וחוזק, והצלה מחולשה ורע. ובני הרב המאה"ג מהו ברוך יצחק שליט"א עוררני לזה.

ובשפ"א (פ' כי תשא) ביאר שבהתגלות הארת השבת והארת הנשמה יתירה באדם בורחת כל הסט"א. והוסר כל החושך המכסה הפנימיות. וע"ז תקנו רצה והחליצנו. החליצנו כולל שניהם. הסרת המלבושים דחול וללבוש מחלצות דקדושה.

דף מא.

חזי אנא דבתר רישא גופא אזל - כתב בס' גליוני הש"ס: ע' שו"ת באר שבע סי' נ"א וז"ל נזרקה מפי חבורה במסיבה כו' מאין בא מה שהעולם אומרים גופא בתר רישא אזיל ונמנו וגמרו לשאול את פי והשבתי משנה שלימה היא בפרק עגלה ערופה לענין מת מצוה דאם נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר ס"ל לר"ע דמוליכין הגוף אצל הראש והלכה כר"ע עכ"ל בקצרה ובמחכת"ה אישתמיט מינייהו דמאמר העולם הנ"ל הוא בגמ' כאן ככתבו וכלשונו ושוב מצאתי שכבר העיר בזה הגאון החות יאיר ז"ל בשו"ת חוט השני סי' י"ט ע"ש.

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי 'בית מדרש גבוה לכהנים' - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכניס לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר חפצו של מרן הח"ח זיע"א, כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקינו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד - פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל k0504166339@gmail.com

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.
כמו"כ מתקיים שיעור 'למשכמי קום' לאחר הנה"ח בביהמ"ס 'תורת משה מציון' רח' החוזה פינת דרכי איש, ו'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב.
ניתן לשמוע את השיעור בקו השיעורים במס' 02-5941069 חדר 791 ולהקיש 1213

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

בכתובת זו ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק. לתרומות עבור 'בית מדרש גבוה לכהנים' פנו לטל 0504166339 או דרך מכשירי נדרים.